

dr. Mira Rihtarič, doc.

Univerza v Mariboru

Ekonomsko-poslovna fakulteta

Izvleček

UDK: 330.84

Več kot pol stoletja po smrti A. J. Schumpetra je njegovo delo še vedno vir znanstvene debate o pomembnih ekonomskih in družbenih problemih, o metodologiji ter empiričnih raziskavah ekonomske dinamike in tehničnih sprememb. Zdi se, da je J. M. Keynes, ki je zaznamoval ekonomsko teorijo in politiko 20. stoletja, sedaj v Schumpetrovi senci. Razlog je morda ta, da se je Schumpeter posvetil dolgoročnemu razvoju kapitalizma. Endogene teorije rasti je mogoče razumeti kot nadaljevanje Schumpetrovega inovativnega in deskriptivnega dela.

Ključne besede: tehnične spremembe, inovacija, podjetnik, ustvarjalna destrukcija, ekonomski razvoj

Abstract

UDC: 330.84

More than half a century after his death, Schumpeter still remains a source of scientific debate on major economic and social issues and methodology, and on empirical research on economic dynamics and technical change. Keynes put his mark on economic theory and economic policy during the last century, but at present he seems to be in the shadow of Schumpeter. The reason may be that Schumpeter laid more emphasis on the long-run development of capitalism. The offspring of endogenous growth theories can be seen as the follow-up to Schumpeter's pathbreaking descriptive and innovative thinking.

Key words: technical change, innovation, entrepreneur, creative destruction, economic development

JEL: B23, B53, O31

RENASANSA SCHUMPETROVE RAZVOJNE TEORIJE

Renaissance of Schumpeter's Theory of Development

1. Uvod

Več kot pol stoletja po smrti je Schumpetrovo delo še vedno vir znanstvene debate o pomembnih ekonomskih in družbenih problemih, o metodologiji ter empiričnih raziskavah ekonomske dinamike in tehničnih sprememb. Zdi se, da je Keynes, ki je zaznamoval ekonomsko teorijo in politiko 20. st., sedaj v Schumpetrovi senci. Razlog je morda ta, da se je Schumpeter posvetil dolgoročnemu razvoju kapitalizma.

Schumpeter se je rodil v Trieschu, Moravia (1883) kot sin lastnika tekstilne tovarne, umrl pa je v Connecticutu v ZDA (1950). Študiral je na Dunaju. Leta 1908 je objavil pomembno delo o naravi in vsebini ekonomske teorije (*Das Wesen und der Hauptinhalt der theoretischen Nationalökonomie*, 1908) in postal znan kot najsposobnejši med mladimi avstrijskimi ekonomisti; leta 1911 je postal profesor ekonomije v Gradcu. Leta 1912 je objavil svoje slavno delo *Teorija ekonomskega razvoja* (*Theorie der Wirtschaftlichen Entwicklung*), ki na splošno velja za njegovo najpomembnejše delo (v angleščino prevedeno šele leta 1934). Velik del kasnejših del o konjunktornih ciklikih in evoluciji kapitalizma v socializmu je do določene mere izpopolnitev idej in analiz, ki jih je predstavil v svoji teoriji ekonomskega razvoja.

Od leta 1925–1932 je bil profesor na Univerzi v Bonnu, leta 1939 je postal profesor na Harvardu in tam ostal vse do svoje smrti leta 1950. Impresivna dela iz njegovega ameriškega obdobja so: *Konjunktorni ciklusi/Business Cycles* (1939) in *nato Kapitalizem, socializem in demokracija* (1942), v katerem je napovedal postopen propad kapitalizma. Posthumno je izšlo njegovo veličastno delo o zgodovini ekonomske analize *History of Economic Analysis* (1954).

Schumpeter je študiral v atmosferi metodološkega pluralizma (navsezadnje je bil Dunaj v tistem času središče debate o metodah – *Methodenstreit*) in je sam verjel, da je ekonomija širše umeščena družbena znanost, v kateri sta pomembna tudi sociološki in zgodovinski pristop. »The social process is really one indivisible whole«, če citiramo prve vrstice njegovega dela *Teorija gospodarskega razvoja*. Velik problem za Schumpetra je bil, kako vse te različne pristope sestaviti skupaj. Npr.: Kakšno vlogo naj ima zgodovina v ekonomski teoriji, kakšna je vloga sociologije in statistike? V svojih delih je na ta vprašanja odgovarjal različno: v nekaterih je poudarjal vlogo abstraktne teorije, v drugih vlogo ekonomske zgodovine.

Proučeval je tako liberalno ekonomsko teorijo kot marksizem, hkrati pa ni pripadal nobeni ekonomski šoli in je že od začetka hodil svojo pot, čestokrat zavestno proti toku. Schumpeter je v svojih delih zajel izredno široko področje ekonomske in ne samo ekonomske stvarnosti. Kljub temu bi lahko poudarili dve osnovni smeri njegovega znanstvenega delovanja:

1. problemi gospodarskega razvoja kapitalizma in delno socializma;
2. problematika razvoja ekonomske misli ali, kot je to poimenoval Schumpeter, ekonomske analize – pojem, ki zajemal tako ekonomsko teorijo, ekonomsko zgodovino in statistiko.

Schumpeter je opazil, da v dominantni (neoklasični) ekonomski teoriji njegovega časa ni pojasnila, kaj vzpodbuja ekonomske spremembe. Oblikoval je teorijo ekonomske evolucije kot »kreativno destrukcijo«, ki jo poganjajo inovativne aktivnosti podjetnikov – pionirjev. Poskusil je razložiti ciklični vzorec pojavljanja prosperitete in depresije. Imel je problem, kako razložiti razvoj kot samotransformacijski proces, ki ga je rešil tako, da je razlikoval invencije od inovacij. Inovativna aktivnost pa ni niti zadeva tržnega ravnovesja niti optimalnega ravnanja, kar je bilo trdo jedro neoklasične teorije in so ga neoklasiki razvijali v preteklih 120 letih.

2. Schumpetrova teorija gospodarskega razvoja

Vir sprememb je znotraj ekonomskega sistema, ključno vlogo imajo inovacije in podjetništvo. Schumpetrova paradigma je bila preprosto nezdržljiva z neoklasično paradigmo ravnovesja in optimuma – inovativni proces »kreativne destrukcije« je združljiv z nepopolno konkurenco in neravnovesjem.

Schumpeter je opazil, da v dominantni ekonomski teoriji njegovega časa ni pojasnila, kaj vzpodbuja ekonomske spremembe. Resnična uganka je, zakaj moderna ekonomska teorija komaj vidi evolucijo ekonomije kot problem. Pozornost neoklasikov je usmerjena na analizo sil uravnovešanja in (sub)optimalnega stanja v ekonomiji, proces sprememb pa so v glavnem ignorirali navkljub dramatičnim spremembam v realnem ekonomskem življenju (Witt 2003, 4).

Nekatera ekonomska dejstva je mogoče analizirati s pomočjo statičnega modela, drugih pa ne; razlikovanje med statiko in dinamiko je bilo ključno za Schumpetrovo teorijo kot celoto (Das Wesen ..., 94). Poskus, analizirati dinamične pojave s pomočjo statičnega modela, pomeni, nadeti analizi »prisilni jopič«. Nekatere spremembe se zgodijo, ne da bi kaj spremenile v sistemu samem; so kot valovi v morju (Schumpeter uporabi Walrasovo analogijo: površina morja je konstantno motena, toda se vedno znova vzpostavlja), medtem ko spremembe, ki premaknejo sistem v popolnoma novo smer, sodijo v področje dinamike. K dinamičnim pojavom moramo pristopiti na drugačen način, kar pomeni, da postavimo v center aktivnega posameznika nasproti pasivnemu »človeku ravnovesja«, ki je po Schumpetru nesrečna, prezira vredna figura, brez ambicij, brez podjetniškega duha, brez življenjske sile. Gospodarski razvoj prav gotovo sodi na področje dinamike (Das Wesen 1908, 182–183).

Spremembe niso rezultat sil zunaj ekonomskega sistema kot v statičnem modelu. Ko Schumpeter govori o spremembah, misli na kvalitativne spremembe in ne na prilagajanja, ki so možna tudi znotraj modela ravnovesja. Razliko med njimi je ilustriral s svojim znamenitim stavkom v Teoriji gospodarskega razvoja (1911, 50): »Dodajte sukcesivno pošne kočije, kolikor vas je volja, na ta način nikoli ne boste dobili železnice.«

Schumpeter je oblikoval teorijo ekonomske evolucije kot kreativno destrukcijo, ki jo poganjajo inovativne aktiv-

nosti podjetnikov – pionirjev. Bistvo njegove teorije je spreminjanje invencij v inovacije.

V Schumpetrovi interpretaciji kapitalistični podjetnik igra centralno vlogo. Je inovator, agent ekonomskih sprememb in razvoja. Z njim kapitalizem »vstane in pade«. Podjetniki – osamljeni geniji – spreminjajo nove tehnologije, proizvode in trge v inovacije; sledijo pa jim imitatorji, kar ima ciklični kontekst.

Schumpeter je posvečal pozornost kreaciji denarja. V statičnem modelu ni novih kombinacij proizvodnih dejavnikov niti podjetnikov niti profita, tako da ni nobene potrebe po kreaciji denarja. »Auf dem Kredit reitet das Genie zum Erfolg – oder in die Pleite.« Kredit je absolutno nujen za podjetnika v Schumpetrovi shemi. Kredit, kapital, obresti, profit in poslovni cikli so dinamični pojavi (Teorija ekonomskega ..., 1911, 116–117). Brez bank ni ekonomskih sprememb. Za tveganje je podjetnik nagraden z visokim monopolnim dobičkom. Drugače kakor klasični teoretiki, Schumpeter v začasnih monopolih ne vidi nič slabega, temveč prej pot k hitremu uspehu (protislovnost v Schumpetrovi teoriji: on namreč ugotavlja, da proizvodna moč dela raste in da monopoli pomenijo nove možnosti rasti proizvodnje; tako oda individualnemu podjetniku šestokrat zveni kot oda monopolu).

Schumpeter se je tudi spraševal, ali v statičnem kontekstu sploh lahko govorimo o gospodarskem razvoju. Sugeriral je, da je lahko vzrok sprememb zunaj ekonomskih dejavnikov; v moderni ekonomski teoriji bi rekli, da je razvoj posledica endogenih oz. eksogenih dejavnikov. V primeru eksogenih dejavnikov Schumpeter sploh ne bi govoril o gospodarskem razvoju, kajti rast populacije, preference potrošnikov, tehnični razvoj in socialna organizacija so bili zanj eksogeni dejavniki. Oblikovanje kapitala in rast populacije določata stopnjo gospodarske rasti v stacionarni ekonomiji.

Vsi endogeni dejavniki ne vodijo v gospodarski razvoj in Schumpeter je eksplicitno izključil kontinuiteto endogenih sprememb. Spremembe so diskontinuirane in imajo ciklični kontekst. Endogene spremembe, ki jih je imel v mislih, se ne pojavljajo na strani povpraševanja, temveč na strani ponudbe. Ekonomski razvoj sestavlja diskontinuirano uvajanje novih kombinacij proizvodnih dejavnikov. Nove kombinacije je treba razumeti v zelo širokem pomenu: novi proizvodi, nove proizvodne metode, novi trgi, novi materiali, nove organizacijske oblike. Schumpeter je omejil pojem »podjetje« na kreacijo novih kombinacij; podjetnik pa je tisti, ki uvaja nove kombinacije. Schumpetrov podjetnik deluje v negotovem svetu, ima pogum, da začne z novim podjetjem, plava proti toku ...

Nasproti statičnemu modelu neoklasične teorije postavi dinamični model, ki ne pojasnjuje le krožnega toka v gospodarstvu, temveč razvoj, konjunkturo ... Vzpone in padce v ekonomskem razvoju Schumpeter pojasnjuje z dejstvom, da se nove kombinacije pojavljajo diskontinuirano – v rojih (sunkih), kot se je Schumpeter rad izrazil. Edini razlog za vzpon v poslovnem ciklu je, da en podjetnik ali nekaj podje-

tnikov omogoča, da se pojavijo še drugi podjetniki. Gibanje navzdol je rezultat manjšega profita zaradi pojavljanja podjetnikov – imitatorjev, odplačevanja začetnih posojil in novo ravnovesje je doseženo, ko je proces difuzije inovacij zaključen. Nato se pojavi nov »roj« podjetnikov, nova prosperiteta, nova depresija in celotni cikel se ponovi ...

Inovacije moramo razlikovati od invencij. Nove kombinacije podjetniki lahko uvajajo brez invencij, medtem ko invencije niso nujno tudi inovacije. Schumpeter strogo razlikuje med invencijo in inovacijo. Podjetnik inovira, toda ne izumlja. Dokler invencije niso uvedene v prakso, so ekonomsko irelevantne, ugotavlja Schumpeter v svoji Teoriji ekonomskega razvoja (1926, 68). Samo inovacije so tisti neodvisni endogeni dejavnik, ki povzroča poslovni cikel (Schumpetrova triciklična shema, ki jo je razvil in konkretiziral na svoji teoriji gospodarskega razvoja v Konjunktornih ciklih. Identificiral je tri vrste ciklov – dolgoročne Kondratiefove cikle, ki trajajo 50–60 let in so rezultat inovacij. Znotraj teh ciklov je umestil srednjeročne cikle, ki so povezani z nihanjem investicij v gradbeništvu. Znotraj teh se pojavljajo kratkoročni cikli, povzročeni z nihanjem zaloga). Inovacije, čezmerne investicije in ekspanzija kredita prinašajo gospodarski vzpon; recesija pa je po Schumpetru normalna faza gospodarskega cikla – faza prestrukturiranja. Statična podjetja so žrtev ustvarjalne destrukcije; ta proces pa vendarle vodi k višji produktivnosti in standardu. Gospodarski razvoj ima torej ciklični kontekst. Če bi poskušali eliminirati cikličnost gospodarskega razvoja, bi eliminirali evolucijo samo.

3. Schumpetrova napoved propada kapitalizma

Schumpeter je napoved propada kapitalizma utemeljil z ekonomskim uspehom kapitalizma in ne z neuspehom (kot pri Marxu), z družbenimi, raje kot z ekonomskimi, dejavniki. Nevarnost je videl v pešanju podjetniške funkcije, v naraščajoči birokraciji in vplivu države ter sloju antikapitalističnih intelektualcev.

Proces »kreativne destrukcije« je v Schumpetrovem pogledu bistveno dejstvo kapitalizma, zadeva pa uvajanje novih kombinacij, ki nenehno modificirajo ekonomsko strukturo od znotraj. Kompetitivna narava kapitalizma je mnogo bolj determinirana s procesom ustvarjalne destrukcije kot z »učbeniško« popolno konkurenco, v kateri cene igrajo tako dominantno vlogo. Proces kreativne destrukcije moramo soditi glede njegovih dolgoročnih rezultatov. Schumpeter je imel visoko mnenje o dinamični naravi kapitalizma in je preziral statično optimalno alokacijo virov v modelu popolne konkurence.

Schumpeter ni pristajal na teorijo o izginjanju investicijskih priložnosti, upočasnitvi tehničnih sprememb, kar oboje vodi v stagnacijo in konec kapitalizma. Stopnja rasti proizvodnje se ne zmanjšuje, ker bi bile tehnične možnosti izčrpane, temveč zaradi sprememb v ravnanju podjetnikov. Tehnični napredek je postal po Schumpetru stvar timskega

dela usposobljenih specialistov, tehnične spremembe so postale napovedljive, inoviranje pa rutina. Ekonomski razvoj postaja vedno bolj brezoseben in mehaničen. Paralelno s socializacijo podjetniške funkcije poteka socializacija privatne lastnine (Kapitalizem ..., 1942, 210). Nastajajo otoki lastninske moči, s tem pa se izgublja motiv večine – volja in motiv posedovanja. Uspeh kapitalističnega produkcijskega načina dela kapitalizem odveč in spodkopava družbene institucije, ki ga ščitijo. Te institucije so ostanek fevdalnega sistema in obstoj mnogih malih podjetij. Izginjanje teh institucij slabi politično pozicijo buržoazije. Eliminacija socio-ekonomske funkcije podjetnika (še posebej v velikih korporacijah, kjer je tehnični napredek stvar rutine in je menedžment zbirokratiziran) in naraščanje vpliva javnega sektorja izpodkopava buržoazijo. Socializacija podjetniške funkcije ustvarja korporacijo, ki nadomešča male podjetnike. Kapitalistična ekonomija se zaradi tega na dolgi rok približuje stacionarnemu stanju (stanju brez presežne vrednosti in akumulacije). Od stanja, ko je bil varčni in marljivi podjetnik gibalna sila ekonomije, se kapitalizem postopoma spreminja v svoje nasprotje (Kapitalizem ..., 1942, 188, 210). Kapitalizem bo razpadel vse do svoje osnovne celice – družine. Z razbijanjem ekonomske celovitosti družine in degradacijo institucije zakonske zveze, se pojavlja množica ljudi, ki nima motiva za gospodarjenje, varčevanje in akumulacijo.

Na kratko: kapitalizem producira armado kritičnih in antikapitalističnih intelektualcev, ki s svojim negativnim ravnanjem prispevajo k zatonu kapitalizma in pomagajo oblikovati atmosfero, v kateri so privatna lastnina in buržoazne vrednote, kot so težnja za napredkom, svoboda individualne akcije, afirmacija sposobnih, tarča kritike. Osnovni »revolucionarni subjekt« (grobar kapitalizma) je inteligenca. Schumpeter definira inteligenco kot družbeni sloj (ne kot razred), ki je visoko izobražen in dovolj kritičen (in neodgovoren) do vsega obstoječega. Intelektualec živi od kritike, ona je njegov edini proizvod. Birokratizacija proizvodnje in družbe zahteva vse večje število intelektualcev in fronta privržencev »kritične teorije« postaja vse širša. Ekonomski uspeh kapitalizma vodi k njegovemu političnemu zatonu.

Schumpetrove misli o učinkih monopolnih in oligopolnih trgov na tehnične spremembe ter vplivu tehnologije na pojav velikih podjetij so vzpodbudile študije o odnosu med tehnično spremembo in tržno strukturo (schumpeterska konkurenca). Schumpetrovo strogo razlikovanje med inovacijo in invencijo je vzpodbudilo več odzivov tako v teoretskih kot empiričnih raziskavah glede vprašanja, ali so inovacije dejansko tako neodvisne od invencij, kot je menil Schumpeter. Kritična ocena Schumpetrove teorije je vodila k diskusiji o naravi tehničnih sprememb, o časovnem zamiku med invencijo in aplikacijo, pomenu patentov in difuziji tehničnih sprememb.

Ali je Schumpeter imel prav, ali se njegove teze že potrjujejo? Schumpetrova napoved o propadu kapitalizma se ni materializirala. Zdi se, da je podcenil dinamični karakter kapitalizma, ki ga je sam tako zelo poudarjal. Priznati moramo (še posebej to velja za velika podjetja),

da je pojavljanje novega tehničnega znanja do določene mere mehanično, proces odločanja pa zbirokratiziran. Toda ekonomske odločitve ekonomski agenti še vedno sprejemajo v svetu negotovosti in finančnega rizika. Ekonomsko življenje je še vedno talilni lonc konfliktnih interesov, vzponov in padcev, velikega tveganja in negotovosti. Na kratko: dinamika, vedno spreminjajoča se shema, zahteva, da so podjetniki inovativni in odprti za nove priložnosti. Zdi se, da inovacije kot razvojni proces, aplikacija in difuzija novih tehničnih možnosti, še niso zreducirane na rutino. Če razumemo podjetniško funkcijo kot aplikacijo in implementacijo novih kombinacij, podjetništvo nikoli ni bilo in nikoli ne bo stvar rutine. Čeprav obstajajo znaki schumpeterijskega razvoja v zahodnih ekonomijah, mehanizacija in »rutinizacija« podjetniške funkcije nikakor ni splošna slika. Celo tisti, ki radi opozarjajo na naraščajočo vlogo države v moderni ekonomiji, na birokratizacijo velikih monopolnih podjetij, ugotavljajo, da podjetniška aktivnost še vedno ni stvar rutine in zato kapitalizem še ni umrl.

V zadnjih letih se v kapitalističnem svetu pojavlja nekaj skupnih problemov: problem energije, okolja, zaposlenosti in tehničnih sprememb, ki zahtevajo inovativne rešitve in posledično podjetnike. Mnogi pričakujejo, da bo te probleme rešila država. Ta pričakovanja se ne uresničujejo in se verjetno tudi ne bodo. Čeprav ima država lahko pri tem določeno vlogo (ustvari ugodne razmere), konkretne rešitve teh problemov zahtevajo nove tehnologije, nove vire energije, nove vrste investicij in posledično podjetnike. V tej zvezi podjetniki še vedno igrajo ključno vlogo. Potrebna je ustvarjalnost za rešitev zgoraj navedenih problemov, npr. ne moremo pričakovati, da bo vlada razvila nove tehnologije, ki imajo več pozitivnih eksternih učinkov na okolje, kakor stare tehnologije. Za to so potrebni podjetniki.

Konkretne rešitve zgoraj navedenih problemov zahtevajo kreativnost, inovativno ravnanje, ki ga vodi širok koncept blaginje, in podjetniška aktivnost je še bolj potrebna kot nekoč. Ker ni videti atraktivne alternative kapitalističnemu sistemu, je bolj verjeten vzpon kot propad kapitalizma v prihodnosti. Pričakovati je spremembe na področju sprejemanja odločitev in distribucije dobičkov. Dejanski izziv je, kako doseči integracijo kapitalizma v sferi produkcije z družbeno sprejemljivo distribucijo dobičkov in drugih dohodkov.

Naj dodam nekaj misli o procesu odločanja. V enostavnem svetu odločanje ni bilo težavno, bilo je privatna stvar privatnih podjetij. Odločitve o inovacijah so temeljile na finančnih pogojih in samo menedžerji so bili kvalificirani in kompetentni zanje. V današnjem kompleksnem svetu ni več tako: menedžerji morajo pri odločitvah upoštevati javno blaginjo, posledice za trg dela, dostopnost surovin in energije, učinek na okolje. Na primer: podjetje je soočeno s problemom, kako izbrati ustrezno tehnologijo. Obstajajo alternativne tehnologije: tehnologija A je delovno varčnejša kot tehnologija B; tehnologija C omogoča večje zadovoljstvo pri delu, tehnologija D je prijaznejša do okolja. Katero tehnologijo naj podjetje izbere? Tehnologije je sicer mogoče rangirati glede na njihove finančne učinke, toda utegnejo

se razlikovati v drugih aspektih, ki so morda pomembnejši za blaginjo ljudi, npr. v vplivu na okolje. Utegne se torej pojaviti napetost med družbenim optimumom in optimalno podjetniško izbiro. Tradicionalno so podjetja reagirala samo na preference posameznikov, izražene preko trga; dolgoročno pa bo svojo pozicijo na trgu (verjetno) krepilo tisto podjetje, ki bo v procesu odločanja upoštevalo tudi nematerialne (netržne) učinke na blaginjo. Če je bila tradicionalna naloga podjetnika kalkulacija stroškov in koristi (angl. *cost-benefit analysis*), bo v prihodnosti nujno tehtanje različnih, med seboj tekmujočih materialnih in nematerialnih učinkov odločanja. To bodo nove naloge za podjetnike v prihodnosti in potencialna avtomatizacija podjetniške funkcije, ki jo je napovedoval Schumpeter, postane še manj verjetna.

Dobrih 50 let po izidu Schumpetrovega dela Kapitalizem, socializem in demokracija (1942) se svet sooča s svojevrstnim paradoksom: s tranzicijo socializma v kapitalizem in ne obratno, kakor je napovedal Schumpeter (Heertje 2006, 52). Schumpeter se je glede propada kapitalizma očitno zmotil, ker je podcenil njegovo življenjsko moč. Sile, ki delujejo proti rutini, izogibanju tveganja, se zdijo močnejše. Podjetniška funkcija v mnogih ekonomijah se zdi danes bolj živa kot kdajkoli prej. Poudarjanje pomena podjetništva in tržnih odnosov, kritika socialne države, moralno opravičevanje profita kot gibalnega gospodarskega razvoja so poskus revitalizacije in reafirmacije temeljnih vrednot kapitalizma. Tehnične spremembe, trg kot mehanizem za odkrivanje (Hayekovo pojmovanje!) novih proizvodnih metod, novih proizvodov, globalizacija trgov in institucij, pojavljanje novih podjetij in podjetnikov so dejavniki, katerih skupni učinek je izredna vitalnost privatnega sektorja ekonomije na temelju kapitalističnih vrednot. V skoraj vseh državah se vloga javnega sektorja omejuje, prav tako poteka proces deregulacije. Decentralizacija odločanja in privatizacija sta cilja mnogih vlad.

Pomembno dejstvo je tudi, da se spreminja javni sektor, v katerem je bolj in bolj prisotno podjetniško ravnanje v zvezi z okoljskimi problemi, vplivu tehnologij in globalizacije. Vlade na primer tekmujejo med seboj, kako bi pritegnile ekonomske dejavnosti z zniževanjem davkov in omejevanjem regulacije. Na kratko, Schumpetrova podjetniška funkcija je v polnem vzponu tako v privatnem kot javnem sektorju in to 50 let po njegovi napovedi, da se bo zgodilo ravno nasprotno. Svojevrstna ironija usode je, da je ravno Schumpeter, katerega znanstveno delo ga je proti njegovi volji vodilo k sklepu o zatonu kapitalizma, postal ideolog njegove revitalizacije in moralne rehabilitacije. To seveda ne pomeni, da je Schumpeter imel popolnoma narobe. V primeru močnega javnega sektorja z močno regulativo bi Schumpeter utegnil imeti nazadnje delno prav. V njegovem znanstvenem delu se torej odraža določena kontradiktornost in konfliktnost. Vendar družbeni razvoj, na katerem je temeljila njegova napoved, še vedno ohranja določeno privlačnost.

Poleg teh osupljivih dejstev se svet sooča s kolapsom socializma v Vzhodni Evropi. Brez tehničnih sprememb

najbrž to ne bilo mogoče. Centralnoplanske ekonomije so lahko nadomestek za trg, če so tehnologije in preference dane. Kakor hitro se tehnologije spremenijo v preostalem svetu, centralno planiranje ni več učinkoviti nadomestek za tržno ekonomijo. Problem je postal jasen ob katastrofi v Černobilu: tisti, ki so imeli znanje za ukrepanje, niso bili pristojni za ukrepanje; oblast, ki je bila pristojna za ukrepanje, pa ni imela znanja in informacij. Od Černobila naprej je bil propad Sovjetske zveze verjeten. Informacije in znanje so utelešeni v posameznikih, njihova transformacija v tehnološke aplikacije je možna samo preko posameznikov; nobena oblast ni vsevedna; sistem mora izumiti podjetnika, da kreira pogoje za podjetniško funkcijo. Na kratko, socializem je propadel, ker so bili centralizirano odločanje na eni strani ter produkcija, razvoj in uporaba znanja na nižjih nivojih popolnoma ločeni.

4 Sklep

Od osemdesetih let prejšnjega stoletja naprej se zdi, da se je tržno gospodarstvo okrepilo, še posebej ponudbena stran gospodarstva, in zato se zdi renesansa Schumpetrovih idej v ekonomski teoriji verjetna. Medtem ko je Keynes dominiral v prejšnjem stoletju, obstajajo indikacije, da bo Schumpetrovo delo vir inspiracij v tem stoletju. Fokus njegove ekonomske misli je na permanentnih, endogenih spremembah v ekonomskem življenju, kar kaže na omejen domet neoklasične teorije statičnega ravnovesja in poudarjanje neoavstrijskega pojmovanja tržnega mehanizma kot motorja za odkrivanje novih proizvodov, proizvodnih metod; z drugimi besedami dinamičnih institucij. Ni sprememb brez kontinuitete, inovacij brez tradicije, kaosa brez reda in evolucije brez ravnotežja. Trgi in podjetja so »hrbtenica« procesa odkrivanja novih tehnologij in novih organizacijskih metod. To seveda ne pomeni, da trgi niso pomembni kot alokacijski mehanizem, prav nasprotno: trg v tradicionalnem smislu je bistveni vir informacij o redkosti, cenah in stroških. Toda najpomembnejši gospodarski proces ni vzpostavlja ravnovesja, temveč sprememba gospodarske

strukture. Za Schumpetra je bistveno dinamično gibanje v gospodarstvu, utemeljeno na inovacijah, stanje gospodarskega ravnovesja pa je zanj stanje ekonomske stagnacije.

Nesporno je, da je bil Schumpeter eden najpomembnejših ekonomistov 20. stoletja in da njegova teorija danes pridobiva na pomenu. Njegova renesansa se je začela s tehničnimi spremembami našega časa, z vrnitvijo dinamičnega podjetnika, z globalizacijo ... Po dolgih desetletjih naraščanja vpliva države v gospodarstvu živimo spet v Schumpetrovem rizičnem svetu, v katerem nastajajo nove gospodarske strukture na svetovnem nivoju in v katerem vlada Schumpetrov zakon »ustvarjalne destrukcije«.

Literatura

1. Heertje, Arnold (2006). Schumpeter on the Economics of Innovation and the Development of Capitalism. UK, Edward Elgar.
2. Schumpeter, A. Joseph (1908). Das Wesen und der Hauptinhalt der theoretischen Nationalökonomie. Leipzig: Duncker&Humblot.
3. Schumpeter, A. Joseph (1926). Theorie der wirtschaftlichen Entwicklung, 2. izdaja. Leipzig: Duncker&Humblot.
4. Schumpeter, A. Joseph (1961). Konjunkturzyklen I–II. Geottingen: Vandenhoeck und Ruprecht.
5. Schumpeter, A. Joseph (1960). Kapitalizam, socializem i demokratija. Beograd: Kultura.
6. Schumpeter, A. Joseph (1975). Povijest ekonomske analize. Informator – Zagreb.
7. Sedečič, Mira (1992). Vrednotenje teorij razvoja in rasti s poudarkom na kvalitativni analizi (doktorska disertacija). Maribor.
8. Witt, Ulrich (2003). The Evolving Economy. UK, Edward Elgar Cheltenham.